

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture Republike Hrvatske

naslov izvornika
Rosella Postorino
Le Assaggiatrici

copyright © Rosella Postorino, 2018.
sva prava pridržana
copyright © za hrvatsko izdanje Naklada OceanMore

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige
ne smije se reproducirati u bilo kojem obliku
bez prethodnog dopuštenja nakladnika.

nakladnik
Naklada OceanMore d.o.o.
info@oceanmore.hr
www.oceanmore.hr

za nakladnika
Gordana Farkaš Sfeci

urednice
Gordana Farkaš Sfeci
Nataša Medved

Zagreb, travanj 2019.
prvo izdanje

ISBN 978-953-332-088-5

Rosella Postorino

Hitlerove kušačice

s talijanskoga preveo

Marko Kovačić

ocean**more**

Sadržaj

PRVI DIO / 9

DRUGI DIO / 81

TREĆI DIO / 237

Bilješka i zahvale / 261

*Svatko na tom svijetu prešutno biva
tako da sličnost ljudskom obličju skriva.*

Bertolt Brecht: *Opera za tri groša*

PRVI DIO

1.

Ušle smo jedna po jedna. Nakon višesatna stajanja u hodniku žudjele smo za tim da sjednemo. Prostorija je bila velika, zidovi bijeli. U sredini dugačak drveni stol, već prostrt za nas. Dadoše nam znak da zauzmemo mjesta.

Sjedoh i ostadoh tako, ruku presloženih na trbuhu. Preda mnom bijeli porculanski tanjur. Bila sam gladna.

Ostale žene tiho se smjeste. Bilo nas je deset. Neke su se držale uspravno i smjerno, s kosom stegnutom u punđu. Druge su se ogledavale. Djevojka ispred mene grickala je zanoktice i mljela ih sjekutićima. Imala je meke obraze prošarane kuperozom. Bila je gladna.

U jedanaest ujutro već smo bile izglednije, i to ne zbog seoskoga zraka ni zbog vožnje autobusom. Ta rupa u želucu nastala je od straha. Godinama smo gladovale i strahovale pa kad nam je do nosa dopro miris kuhane hrane, osjetile smo lupanje srca u sljepoočnicama, a na usta nam je navrla slina. Pogledah djevojku s kuperozom. Htjela je isto što i ja.

Mahune su bile prelivene topljenim maslacem. Nisam maslac okusila još od svoje svadbe. Miris pržene paprike štipkao me za nosnice. Moj tanjur bio je prepun, nisam prestajala zuriti u njega. U tanjuru djevojke preko puta mene bila je pak riža s graškom.

„Jedite“, rekoše nam iz kuta prostorije, što je bilo malko strože od obična poziva, a malko blaže od zapovijedi. Vidjeli su žudnju u našim očima. Poluotvorena usta, ubrzan dah. Oklijevale smo. Nitko nam nije poželio dobar tek, dakle možda bih još stigla

ustati i zahvaliti se. Kokoši su jutros bile izdašne, za danas će mi biti dovoljno jedno jaje.

Opet prebrojim sve uzvanike. Bilo nas je deset, ne kao na posljednjoj večeri.

„Jedite!“ ponove iz kuta, no ja sam ionako već sisala mahunu i osjećala kako mi krv struji sve do korijena kose, do nožnih prstiju, osjetila sam kako mi se bilo usporava. Kakvu si mi gozbu priredio – kako su slatke te papričice – kakvu gozbu, za mene, na drvenome stolu, makar i bez stolnjaka, s keramikom iz Aachena i za deset žena. Da smo nosile velove, nalikovale bismo na časne sestre, objed sestara zavjetovanih na šutnju.

Isprva uzimamo skromne zalogaje, kao da ne trebamo sve pojesti, kao da možemo odbiti hranu, taj ručak koji nije namijenjen nama, koji nam je slučajno dopao i koji smo slučajno dostojne podijeliti. No tada kliznu niz jednjak i upadnu u onu rupu u želucu i što se ta rupa više puni, to se više širi i to čvršće rukama stežemo vilice. Savijača od jabuka toliko je ukusna da mi odjednom navru suze na oči, toliko ukusna da u usta trpam sve veće zalogaje, gutajući ih redom sve dok nisam morala zabaciti glavu da udahnem zraka, naočigled svojih neprijatelja.

Moja majka govorila je da je uzimanje hrane borba sa smrću. Govorila je to još prije Hitlera, kad sam pohađala osnovnu školu na adresi Braunsteingasse 10 u Berlinu, dok Hitlera još nije bilo. Svezala bi mi čvor na pregači i pružila mi školsku torbu uz upozorenje da pazim i ne udavim se dok ručam. Kod kuće sam imala lošu naviku da stalno govorim, čak i punih usta. Previše blebečeš, govorila mi je, a ja sam se gušila upravo zato što me nasmijavala, onim tragičnim tonom, svojim nastojanjem da me odgoji uz prijetnje o mojem kraju. Kao da svaki čin preživljavanja sadrži smrtnu opasnost: živjeti je opasno, a cijeli je svijet jedna velika zasjeda.

Kad smo dovršile objed, dva SS-ovca priđu i žena s moje lijeve strane ustane.

„Sjedni! Natrag na svoje mjesto!“

Žena klone natrag u stolicu kao gurnuta u nju. Jedna od njezinih pletenica smotanih oko glave ispala joj je iz ukosnice i blago se njihala.

„Nije vam dopušteno ustati. Ostat ćete sjediti za stolom do novih zapovijedi. U tišini. Ako je hrana onečišćena, otrov će brzo ući u krvotok.“ SS-ovac nas je motrio jednu po jednu prateći našu reakciju. Nismo ni disale. Zatim se opet obrati onoj ženi koja je bila ustala. Nosila je dirndl, možda je pokazivala poštovanje. „Samo mirno, dovoljan je jedan sat“, reče joj. „Za jedan sat bit ćete slobodne.“

„Ili mrtve“, dometne njegov kolega.

Osjetih kako mi se grudi stežu. Djevojka s kuperozom zabije lice među dlanove da priguši jecaje. „Prekini!“ sikne brineta pokraj nje, ali dotle su već plakale i ostale, poput sitih krokodila. Možda im je jelo tako djelovalo na probavu.

Ispod glasa rekoh: „Smijem li pitati kako vam je ime?“ Djevojka s kuperozom nije shvatila da se njoj obraćam. Pružih ruku i dodirnuh je po zglobu. Ona se trgne i tupo me pogleda. Sve su joj žilice bile naprsnule. „Kako se zoveš?“ ponovih. Djevojka okrene glavu prema onom kutu ne znajući smije li govoriti, no stražari su bili zabavljeni nečim drugim. Bilo je gotovo podne. Odavali su određeni umor pa se možda zato nisu osvrtnali na nju, stoga promrmlja: „Leni, Leni Winter“, kao da postavlja pitanje, no tako joj je glasilo ime. „Leni, ja sam Rosa,“ rekoh joj, „vidjet ćeš da ćemo uskoro ići kući.“

Leni je bila gotovo još dijete, vidjelo joj se to po bucmastim zaglancima na prstima. Imala je lice djevojke na koju još nitko nije položio ruku u sjeniku, čak ni za vrijeme odmora nakon obavljene žetve.

Trideset i osme, nakon odlaska mojega brata Franza, Gregor me doveo ovamo, u Gross-Partsch, da upoznam njegove roditelje: oduševit ćeš ih, govorio mi je, ponosan na berlinsku tajnicu koju je osvojio, sada zaručenu za šefa, kao u nekom filmu.

Uživala sam u toj vožnji na istok u motoru s prikolicom. *Jezdim na istok*, išla je neka pjesma koja se čula preko zvučnika, i to ne samo 20. travnja. Hitlerov rođendan bio je svakoga dana.

Prvi put plovila sam brodom i prvi put putovala s muškarcem. Herta me smjestila u sinovu sobu, a njega je poslala da spava na tavanu. Kad su se njegovi roditelji povukli u postelju, Gregor je otvorio vrata i zavukao mi se ispod plahte. „Ne,“ promrmljala

sam, „ne ovdje.“ „Onda dođi u sjenik.“ Vid mi se zamaglio. „Ne mogu, što ako nas vidi tvoja mati?“

Nismo još nikad vodili ljubav. Nisam to dotad učinila još ni s kim.

Gregor mi je blago milovao usne, prstom pratio njihove konture, zatim je sve jače stao pritiskati jagodicom dok mi nije razotkrio zube, otvorio mi usta i zavukao unutra dva prsta. Osjetila sam na jeziku kako su suhi. Mogla sam sklopiti zube, ugristi ga. Gregor nije ni pomislio na to. Uvijek je imao povjerenja u mene.

Kad je pala noć, nisam odoljela. Popela sam se na tavan i ovaj sam put ja otvorila njegova vrata. Gregor je spavao. Približila sam otvorene usne njegovima da nam se dah pomiješa i to ga je probudilo. „Htjela si vidjeti kako mirišem u snu?“ nasmiješio mi se. Gurnula sam mu jedan, zatim dva pa tri prsta u usta, osjetila sam kako mu se usta šire, kako me slina moči. To je prava ljubav: usta koja ne grizu, mogućnost da na prijevaru nekoga gricneš, poput psa koji nasrne na vlastitoga gazdu.

Nosila sam nisku od crvenih kuglica kad me na povratku kući uhvatio za vrat. Nismo to učinili u sjeniku kod njegovih roditelja nego u kabini bez prozora.

„Moram van odavde“, promrmlja Leni. Samo sam je ja čula.

Brineta pokraj nje imala je košćate jagodice, sjajnu kosu i čvrstinu u pogledu.

„Pssst“, pogladim Leni po zglobu; ovaj put nije se trgnula. „Još dvadeset minuta, još malo pa gotovo.“

„Moram van odavde“, ponovi.

Brineta je pogleda iskosa: „Ti baš nikako da umukneš, ha?“ reče i gurne je.

„Ma što radiš ti?“ gotovo kriknuh.

SS-ovci se okrenu prema meni. „Što se događa?“

Sve žene okrenu se prema meni.

„Molim te“, reče Leni.

Jedan SS-ovac nađe se preda mnom. Stegne joj ruku i nešto joj procijedi na uho, nisam čula što, ali joj se lice od toga iskrivi.

„Je li joj zlo?“ upita drugi stražar.

Žena s dirndlom opet poskoči na noge: „Otrov!“

I druge žene ustadoše dok je Leni tjeralo na povraćanje. SS-ovac se jedva stigao na vrijeme skloniti kad je Leni povratila na pod.

Stražari istrče iz prostorije da dozovu kuhara i ispitaju ga. Führer je imao pravo: Englezi ga žele otrovati. Neke se žene zagrlje, druge su plakale uza zid, brineta je hodala amo-tamo s rukama na bokovima i čudno frktala nosom. Ja priđem Leni i uhvatim je za čelo.

Žene su se držale za trbuh, ali ne zbog grčeva nego zbog sitosti na koju nisu bile navikle.

Držali su nas ondje dobar sat i više. Pod je obrisano novinama i mokrom krpom, no u zraku je ostao trpak smrad. Leni nije umrla nego je samo prestala drhtati. Zatim je zadrijemala držeći me za ruku, s glavom na podlaktici položenoj na stol, poput djevojčice. Osjetila sam kako mi se želudac napinje i vrije, ali bila sam preumorna da se uznemiravam. Gregor se unovačio.

Nije bio nacist, nismo nikad bili nacisti. Kao djevojčica nisam se htjela upisati u Bund Deutscher Mädels, nije mi se sviđao crni rubac koji se provlačio ispod ovratnika bijele košulje. Nisam nikad bila dobra Njemica.

Kad je prekinuta uzbuna nakon sumorna i dugotrajna procesa u našoj probavi, stražari probude Leni i postave nas u red za autobus koji će nas vratiti kući. Želudac mi više nije vrio. Prepustio se ispunjenosti. Tijelo mi je upilo Führerovu hranu, Führerova mi je hrana kolala krvlju. Hitler je bio siguran, a ja sam opet bila gladna.

2.

Među bijelim zidovima blagovaonice toga sam dana postala Hitlerova kušačica.

Bila je jesen 1943., imala sam dvadeset šest godina, a iza sebe pedeset sati i sedamsto kilometara puta. Stigla sam iz Berlina u istočnu Prusiju, u Gregorovo rodno mjesto, ali Gregora ondje nije bilo. Prethodnoga tjedna preselila sam se u Gross-Partsch da pobjegnem od rata.

Dan prije nego što su me odveli došli su bez najave u kuću mojeg svekra i rekli da traže Rosu Sauer. Nisam ih čula jer sam bila u dvorištu iza kuće. Nisam čula ni brujanje terenskog vozila koje su zaustavili ispred kuće, ali sam vidjela kako kokoši trče prema kokošinju i naguravaju se.

„Tebe traže“, reče Herta.

„Tko to?“

Okrenula se ne odgovorivši. Pozvala sam Zarta k sebi, no nije došao. Bio je to mondeni mačak, jutrom je išao u šetnju po selu. Pođoh za Hertom razmišljajući o tome tko li me traži. Ovdje me nitko ne poznaje, tek sam stigla. Bože, da se nije Gregor vratio? „Zar se vratio moj muž?“ upitala sam, ali Herta je već ušla u kuhinju. Leđima je bila okrenuta prema ulazu i zaklanjala svjetlo. I Joseph je stajao, pogrbljen i rukom oslonjen na stol.

„Heil Hitler!“ Dvije mračne prilike podignu desnu ruku prema meni.

Podignuh i ja svoju kad sam prešla prag. Bezbojne sjene na njihovim licima. U kuhinji su stajala dva muškarca u sivomaslinastoj odori. Jedan reče: „Rosa Sauer.“

Kimnuh.

„Führer vas treba.“

Führer me nikad u životu nije vidio, a treba me.

Herta je obrisala ruke o pregaču dok je SS-ovac dalje govorio. Obraćao se meni, gledao je samo mene, odmjeravao me pogledom kao radnu snagu zdrave i čvrste građe. Glad me doduše malo oslabila, noćne sirene oduzimale su mi san, a gubitak svega i svih zamutio mi je pogled, ali lice mi je bilo oblo, kosa gusta i svijetla: mlada arijevka ukroćena ratom, tko isproba vidjet će, stopostotni nacionalni proizvod, sjajan potencijal.

SS-ovci pođu k izlazu.

„Možemo li vam što god ponuditi?“ upitala je Herta sa zakašnjenjem koje se nije moglo ispraviti. Ljudi na selu ne znaju primati važne goste. Joseph se uspravi.

„Doći ćemo sutra u osam ujutro, budite spremni“, reče SS-ovac koji je do tog trenutka šutio te i sam pođe prema izlazu.

Schutzstaffel su bili pristojni ili pak nisu voljeli kavu od prženih žirova, ali možda je bilo vina, boca sačuvana u podrumu za možebitan Gregorov povratak. Bilo kako bilo, nisu ni razmotrili Hertinu ponudu, koja je ionako bila zakasnjela ili samo nisu htjeli popustiti pred iskušenjem, nego su odricanjem čeličili tijelo. Poroci slabe ljude, a ovi su posjedovali snagu volje. Poviknuli su *Heil Hitler* podignuvši ruke – uperene prema meni.

Kad su otišli, prišla sam prozoru. Tragovi kotača na šljunku pokazivali su put k mojoj sudbini. Prešla sam na drugi prozor u drugoj sobi i sudarala se sa zidovima s jedne strane kuće na drugu, tražeći zrak, tražeći izlaz. Herta i Joseph išli su za mnom. Tako vam svega, dajte mi da mislim. Dajte mi da dišem.

Sudeći po onome što su rekli SS-ovci, to me gradonačelnik preporučio. Gradonačelnik u malome mjestu poznaje svakoga, pa i pridošlice.

„Moramo nešto smisliti“, Joseph je šakom obujmio bradu i stezao je kao da će iz nje iscijediti neko rješenje.

Raditi za Hitlera, žrtvovati život za njega; ne čine li to svi Nijemci? Ali to da bih mogla progutati otrovanu hranu i tek tako umrijeti, bez ijednog ispaljenog metka, bez praska, Josephu je

to bilo neprihvatljivo. Mučka zakulisna smrt, dostojna miša, a ne junaka. Ženama nije suđena junačka smrt.

„Moram otići.“

Približila sam lice staklu. Svaki put kad sam pokušala duboko udahnuti, presjekli bi me žestoki bolovi u ključnoj kosti. Išla sam k drugim prozorima. Boljelo me u rebrima, no dah nije izlazio iz mene.

„Došla sam ovamo da mi bude bolje, a sada mi prijete trovanje“, gorko se nasmijah. Bio je to prijekor upućen svekru i svekri, kao da su oni ovamo uputili SS-ovce.

„Moraš se sakriti“, rekao je Joseph, „skloniti se nekamo.“

„U šumu“, naznači Herta.

„Kakvu šumu? Pa da premrem od hladnoće i gladi.“

„Mi ćemo ti donositi jelo.“

„Tako je“, potvrdi Joseph. „Nećemo te napustiti.“

„A ako me budu tražili?“

Herta pogleda muža. „Misliš da bi se mogli dati u potragu?“

„Ne bi im se to svidjelo, to ne...“ oprezno će Joseph.

Bila sam dezertarka bez vojske, bila sam smiješna.

„Možeš se vratiti u Berlin“, natukne joj on.

„Da, možeš se vratiti kući“, potvrdi Herta. „Neće te slijediti tako daleko.“

„Zaboravljate da više nemam doma u Berlinu. Da nisam na to bila prisiljena, ne bih ni došla ovamo.“

Hertine se crte lica ukrute. U hipu sam razorila svaku uviđavnost koja je postojala između nje i mene, s obzirom na naše uloge i na to što smo se slabo poznavale.

„Oprosti, nisam mislila...“

„Pustimo sad to“, odreže Herta.

Iskazala sam manjak poštovanja prema njoj, ali sam istodobno otvorila vrata međusobnu povjerenju. Osjetila sam toliku bliskost prema njoj da sam se poželjela privinuti uz nju, da me drži uza se i da se brine za mene.

„A vi?“ upitala sam. „Ako dođu i ne zateknu me pa se iskale na vama?“

„Snaći ćemo se“, odgovori Herta i odmakne se od nas.

„Što misliš učiniti?“ Joseph je ostavio bradu. Nije bilo rješenja.

Radije bih umrla u tuđini nego u svojem gradu gdje nemam više nikoga.

Drugoga dana otkako sam postala kušačica ustala sam u zoru. Pijetao je otkukurikao svoje, a žabe su naglo prestale kreketati, kao da ih je san samo pokosio. Tada se osjetih usamljenom nakon cjelonoćna bdijenja. U odrazu na prozorskom staklu vidjela sam kolobare oko svojih očiju i prepoznala se. One nisu bile takve zbog nesanice ni zbog rata. Oduvijek imam te tamne podočnjake. Mati mi je govorila: zaklopi te knjige, pogledaj si lice, a otac je pitao: da ne pati od manjka željeza, doktore? Moj brat trljao se čelom o moje jer ga je uspavljivao njihov dodir, kao da klizi preko svile. U odrazu na staklu vidjela sam iste oči s kolobarima kao i kad sam bila djevojčica i znala sam da su nagovještaj nečega.

Izišla sam potražiti Zarta koji je dremuckao skrupčan uz ogradu kokošinjca, gotovo kao da pazi na kokoši. Uostalom, nije mudro ostaviti gospođe same – Zart je bio mužjak staroga kova i znao je to, a Gregor je otišao. Umjesto da bude dobar muž, htio je biti dobar Nijemac.

Kada smo prvi put zajedno izišli, ugovorio mi je sastanak ispred kafića kod katedrale i zakasnio je. Sjeli smo van, za stolić, bilo je pro hladno unatoč suncu. Onako opijena nastojala sam u ptičjem zborskom pjevu nazrijeti glazbeni motiv, a u njihovu letu koreografiju koju su izvodile samo za mene povodom trenutka koji je napokon došao i podsjećao na ljubav kakvu sam čekala kao djevojčica. Jedna se ptica odvojila od jata; izdvojena i ponosna obrušila se i zamalo pljusnula u Spree. Okrznula je vodu raširenih krila i začas se opet uzdignula. Bila je to samo iznenadna želja za bijegom, nepromišljen potez, nagli čin opojna ushita. Osjećala sam i sama kako mi od tog ushita trepere listovi. Sjedeći u kafiću nasuprot svojem šefu, mladom inženjeru, nalazila sam ushićenost u sebi. Dani sreće bili su tek na početku.

Naručila sam bila krišku pite od jabuke, a nisam je ni okusila. Gregor mi je ukazao na to. Ne sviđa ti se? Nasmijala sam se. Ne znam. Pogurnula sam tanjurić prema njemu da je on pojede, a kad sam vidjela kako je progutao prvi zalogaj, brzo žvačući uz njemu uobičajen polet, došla je i meni želja. Odlomila sam

komadić, pa još jedan i tako smo jeli iz istog tanjura, vodeći nevezani razgovor bez ikakve teme i ne gledajući jedno drugo, kao da smo već ionako odveć bliski, dok nam se vilice nisu sudarile. U taj par umuknusmo i podignusmo glave. Dugo smo se gledali dok su ptice i dalje lepršale ili su se umorne skutrile na granama, balustradama, lampama, možda su se čak i zabijale kljunom u rijeku i uranjale u nju tako da više iz nje ne izrone. Gregor je namjerno zagradio moju vilicu svojom i bilo mi je kao da me dodiruje.

Herta je izišla po jaja kasnije nego inače. Možda je i ona provela besanu noć i tog se jutra nije mogla probuditi. Zatekla me nepomičnu na zahrđalnoj željeznoj stolici s Zartom sklupčanim na mojim nogama. Sjela je kraj mene i zaboravila na doručak.

Vrata zaškripe. „Već su došli?“ upita Herta.

Joseph oslonjen na dovratak pokaže da nisu. „Jaja“, reče pokazavši prstom prema kokošinju. Zart pođe za njim hodajući malo nakrivo. Osjetila sam nedostatak njegove topline.

Sjaj zore već se povukao poput plime i ogolio jutarnje nebo koje ostade blijedo i beskrvno. Kokoši stadoše kvocati, ptice cvrkutati, a pčele zujati na onome svijetlom krugu nad glavom, ali nadglasa ih škripanje kočnica na vozilu koje se zaustavljalo.

„Diži se, Rosa Sauer!“ začuli smo povike.

Herta i ja poskočismo na noge, a Joseph se vrati noseći jaja. Nije ni primijetio da je jedno stisnuo prejako. Napuklo mu je među prstima niz koje su tekli ispresijecani žitki sjajni narančasti potočići. Nisam mogla a da pogledom ne slijedim njihovo kretanje da vidim hoće li mu se odvojiti od kože i posve nečujno kapnuti na tlo.

„Brže, Rosa Sauer!“ požurivali su SS-ovci.

Herta mi pritisne leđa i ja se pomakoh.

Radije bih čekala da se Gregor vrati. Vjerovala bih u kraj rata. Radije bih ostala na objedu.

Ovlaš pogledah stanje u autobusu i smjestih se na prvo slobodno mjesto, daleko od drugih. Unutra su bile četiri žene, dvije su sjedile zajedno, a druge svaka za sebe. Nisam im zapamtila imena. Znala sam samo Lenino, a nje još nije bilo.

Nijedna mi ne odzdravi. Gledala sam Hertu i Josepha onkraj prozorčića umrljana kišnim kapima. Ona je stajala na vratima, podignute ruke unatoč artrozi, a on je i dalje u ruci držao napuklo jaje. Gledala sam kuću – crijepove pocrnjele od mahovine, ružičastu žbuku i cvjetove odoljena što su u busenovima rasli na golome tlu – dok nije nestala iza zavoja. Gledat ću je tako svakog jutra, kao da je svaki put zadnji, sve dok jednom ne prestane u meni buditi bol.

Glavni stožer u Rastenburgu bio je tri kilometra udaljen od Gross-Partscha, skriven u šumi, nevidljiv iz zraka. Kad je njegova gradnja počela, pričao je Joseph da su se ljudi iz okolice pitali zašto onuda prolaze toliki kamioni. Sovjetski vojni avioni nisu ga nikad locirali, ali mi smo znali da je Hitler ondje, da spava negdje u blizini i možda se ljeti meškolji u krevetu pljeskajući komarce koji mu ometaju san. Možda se i on grebao po crvenim ubodima, rastrzan željama koje proizlaze iz svraba jer ma koliko nam odbojni bili grbavi predjeli od oteklina na koži, ne želimo se sasvim od njih izliječiti zbog onog izrazitog osjećaja olakšanja koje nam grebanje pruža.

Zvali su ga Wolfsschanze, Vučji brlog. Vuk je bio njegov nadimak. Poput Crvenkapice, nesretno sam završila u njegovu želucu. Na njega se digla lovačka hajka, a da bi ga se domogli, i mene su bili spremni ukloniti.

3.

Kad smo stigle u Krausendorf, pred školsku zgradu od crvene opeke prenamijenjenu u vojarnu, uveli su nas unutra u redu, jednu po jednu. Ušle smo kroz glavna vrata, krotko poput krava. SS-ovci su nas zaustavljali u hodniku i pretresali nas. Bilo je grozno osjetiti njihove ruke kako se zadržavaju na slabinama i pod pazusima, a ne moći učiniti ništa nego zadržavati dah.

Javljale smo se kako su nas prozivali i upisivali. Saznala sam da se brineta koja je gurnula Leni zove Elfriede Kuhn.

Uveli su nas dvije po dvije u prostoriju koja je zaudarala na alkohol, dok su ostale vani čekale svoj red. Oslonila sam se laktom na školsku klupu, a čovjek u bijeloj kuti čvrsto mi stegne hemostatički čvor pa me spojenim kažiprstom i srednjim prstom pljesne po koži. Vađenjem krvi naš status pokusnih kunića postao je i službenim: ako se prethodni dan činio kao inauguracija ili generalna proba, od tog trenutka bila nam je dosuđena naša kušateljska uloga.

Kad je igla probila žilu, okrenula sam glavu ustranu. Pokraj mene bila je Elfriede. Upijala je prizor injekcije koja joj je usisavala krv i punila se sve tamnijom crvenom tekućinom. Nisam nikad mogla gledati vlastitu krv. Prepoznavati onu tamnu tekućinu kao nešto što potječe iz moje nutrine budilo je u meni vrtoglavicu. Zato sam gledala nju, njezino držanje poput Kartezijevih koordinata, njezinu ravnodušnost. Slutila sam Elfriedinu ljepotu, ali je još nisam vidjela – bila je još nedokazani matematički teorem.

Nisam se stigla ni snaći, a njezin profil promijenio se u oštro lice koje me strogo gledalo. Raširila je nosnice, gotovo kao da joj nedostaje zraka, a ja zinuh da udahnem. Ne rekoh ni riječi.

„Držite čvrsto“, uputi me onaj u kuti pritisnuvši mi komad vate na kožu.

Čula sam kako se čvor Elfriedine podveze otkvaćio i kako stolicom struže po podu. Ustadoh i ja.

U blagovaonici pričekah da sjednu i ostale. Većina je zauzela istu stolicu kao i prethodnoga dana. Ona nasuprot Leni ostala je slobodna te je postala mojom.

Nakon doručka, koji se sastojao od mlijeka i voća, poslužili su nam ručak. U mojem tanjuru šparoge s tjesteninom. S vremenom sam shvatila da je posluživanje različitih kombinacija jela različitim skupinama kušačica bilo dodatna mjera kontrole.

Promatrala sam blagovaonicu – prozore sa željeznim šipkama, izlaz na dvorište pod neprestanom prismotrom stražara, zidove bez ijedne slike – onako kako se promatra strani prostor. Prvog dana škole, kad me mati ostavila u učionici i otišla, ispunila me tugom misao da bi mi se što god moglo dogoditi bez njezina znanja. Nije me toliko pogađala prijetnja koju mi je svijet predstavljao, koliko nemoć moje majke. Bilo mi je nepodnošljivo to da moj život teče dalje bez njezina znanja. Sve što se skriva već je izdaja samo po sebi makar i ne bilo namjerno. Tražila sam tada pukotinu u zidu učionice, paučinu, nešto što bi bilo moje, poput tajne. Moj pogled kretao se prostorijom, koja mi se činila velebnom. Tada sam otkrila da djelić podne letvice nedostaje i to me bilo umirilo.

U blagovaonici u Krausendorfu podne letvice bile su čitave. Gregora nije bilo, bila sam sama. Čizme SS-ovaca diktirale su ritam blagovanja, odbrojavale vrijeme do trenutka naše moguće smrti. Kako su ukusne ove šparoge, ali nije li otrov gorak? Progutam i srce mi stane.

I Elfriede je jela šparoge i gledala me. Pila sam čašu za čašom vode da razvodnim strepnju. Možda je moja haljina budila u njoj zanimanje, možda je Herta imala pravo kad je rekla da stršim svojim kariranim uzorkom. Ta ne idem u ured, ne radim više u Berlinu. Prestani se držati kao građanka, rekla mi je svekrva,